

Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård.

Remissyttrande ställt till Socialdepartementet

"Många placeringar görs för sent tycker jag. Man låter det gå så långt att problemen eskalerar och man får egen problematik, först då blir man placerad." – Citat från Maskrosbarns rapport "Jag är bara en påse med pengar"

Inledning

Maskrosbarn har beretts möjlighet att inkomma med remissvar avseende betänkandet *Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård*. Maskrosbarn yttrar sig med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barn vars föräldrar har ett missbruk, psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Barnens egna erfarenheter, åsikter och perspektiv utgör utgångspunkten för Maskrosbarns samlade synpunkter. Maskrosbarn tillstyrker huvuddelen av förslagen men kommer nedan att motivera vårt ställningstagande i utvalda delar.

Övergripande synpunkter

Maskrosbarn har under utredningens gång haft löpande kontakt med utredningen både genom deltagande i referensgrupp och genom att ungdomar i vår verksamhet har intervjuats av utredningen.

Maskrosbarn anser att förslagen i sin helhet bidrar till en ökad kvalitet på institutionsvården men vi kommer nedan kortfattat att kommentera utvalda delar som är av särskilt stor vikt för de barn vi möter.

Reformerad institutionsvård för unga

Maskrosbarn ser liksom utredningen ett stort behov av en reformerad institutionsvård för att på bättre sätt möta de behov som finns hos de barn och unga som blir placerade på institution. Liksom utredningen anser vi att familjehem bör vara förstahandsalternativ för barn och unga om det inte är så att den unge har ett annat önskemål eller det finns behov av behandling som en familj inte kan tillgodose. Vi delar utredningens uppfattning om att institutionsvård idag ses som en sista utväg när allt redan är prövat, vi håller därför med om att om det under utredning blir tydligt att den unge är i behov av en vård som inte kan ges i ett familjehem ska ungdomen kunna bli placerad på institution oavsett om hen har varit placerad i familjehem tidigare.

Vi kan se att en relativt vanlig anledning till att ungdomar placeras på HVB hem idag handlar om svårigheten att hitta familjehem till ungdomar. Det allmänt känt att det är en brist på familjehem och vår erfarenhet är att det är särskilt svårt att hitta familjehem för ungdomar. Detta är ett problem som riskerar att kvarstå så för att utredningens intention med att Hem för barn och unga endast ska användas för de barn som har ett vårdbehov krävs det att det finns tillräckligt med tillgängliga familjehem även för äldre ungdomar.

Differentiering av hem för barn och unga

Vi tillstyrker utredningens förslag på differentiering av hem för barn och unga. Vi är även positiva till att utredningen anser att barn som inte har en egen beteendeproblematik utan enbart vårdas på grund av hemmiljön inte ska vårdas tillsammans med unga som enbart har egen beteendeproblematik. Det kan dock vara svårt att tydligt skilja på dessa två målgrupper, utifrån vår erfarenhet så har väldigt många av de barn som utvecklat egen beteendeproblematik i grunden också en dålig hemmiljö.

Vi ser positivt på utredningens förslag om att generella hem för barn och unga inte automatiskt ska ses som ett förstahandsalternativ för barn och unga. Många av de barn vi på Maskrosbarn möter beskriver en känsla av att behöva "pröva sig" igenom olika insatser innan de får den insats som möter deras behov. Det är därför positivt att utredningen påtalar att generella hem inte är ett första steg för att sedan komma vidare till ett specialiserat hem utan att det är barnets behov som ska styra.

Vårdens innehåll

Maskrosbarn tillstyrker utredningens förslag om att reglera innehållet på vården. De unga vi möter vittnar om att de inte får den vård de är i behov av när de är placerade på HVB. Precis som utredningen beskriver så upplever många av de ungdomar vi möter att deras mående försämras när de blir placerade på HVB och att de inte får den hjälp de behöver. Detta leder till att syftet med placeringen, att ge mer vård än vad ett familjehem kan tillgodose, uteblir och placeringen enbart blir en form av förvaring.

Vi anser att utredningens förslag på vårdens innehåll väl fångar upp det som de barn och unga vi möter beskriver att de är i behov av hjälp med. De beskriver både en önskan om att få hjälp att bearbeta det de varit med om i sin hemmiljö och en hjälp ut i samhället, något vissa ungdomar upplever att de saknar då de inte haft föräldrar som kunnat hjälpa dem med det. Det är därför särskilt positivt att utredningen lyfter behovet av att bearbeta det de varit med om. Många ungdomar beskriver för oss att allt för stort fokus ligger på deras beteende och hur detta ska förändras utan att se till varför de utvecklade detta beteende, vilket ofta är en utsatt hemsituation.

Vi vill poängtera vikten av att denna information når de barn och unga som blir placerade på hem för barn och unga. Många barn vi möter vet inte om sina rättigheter eller vad de

kan kräva av ett familjehem eller ett HVB hem. Det kan leda till att de inte på egen hand uttrycker de behov de har om de inte vet att det är något som de kan få hjälp med.

Utformande av verksamhet och enhet

Maskrosbarn ställer sig positiva till att högst 6 barn får vårdas på en enhet samt att det ska vara med ett åldersintervall om 3 år. Maskrosbarn ställer sig positiva till att utredningen skriver att miljön ska vara hemlik och anpassad efter barnets ålder och behov. Vi önskar dock att detta hade motiverats och tydliggjorts i högre grad då det är av stor vikt för de unga som blir placerade där. Unga poängterar ofta för oss hur stor betydelse miljön har och önskar att det ska vara en "hemkänsla". Vi ser att det finns stora möjligheter för ökad delaktighet hos unga i just utformandet av miljön på boendet.

Kompetens och bemanning vid hem för barn och unga

Maskrosbarn ser positivt på att det ska finnas krav på en minst två-årig eftergymnasial utbildning och att stor vikt ska läggas vid personlig lämplighet. Vi ser även positivt på förslaget om att introduktion, handledning och kompetensutveckling ska regleras.

Vi efterfrågar också särskild kunskap kring hur barn som varit utsatta för våld eller andra svåra upplevelser och hur dessa ska bemötas. Utöver att kunskapen om barn generellt höjs tror vi även att den behöver kompletteras med kunskap om målgruppen som man kommer att möta.

Särskilda befogenheter och fysiska ingripanden

Utredningen föreslår att införa en bestämmelse om särskilda befogenheter och begränsning av elektronisk kommunikation för att kunna hantera situationer kopplat till rymningar, narkotika, kriminalitet och andra situationer där den unge kan skada sig själv eller andra. Vi ser kritiskt på dessa förslag då de kommer med stora risker. Utredningen beskriver tydligt hur dessa befogenheter och fysiska ingripanden enbart ska användas som en sista utväg. De beskriver även ett antal åtgärder för att handlingarna ska stå i proportion till sitt syfte, att barnets rättssäkerhet ska stärkas och att både socialtjänst och IVO ska underrättas när ett fysiskt ingripande har skett. Vi känner dock med bakgrund av de våld och övergrepp som personal på Sis-hemmen utsatt unga för en oro för hur detta kommer bli i praktiken.

En stor anledning till att en ung person blir placerad på ett hem för barn och unga är brister i hemmiljön däribland utsatthet för våld. Dessa ungdomar kan som en konsekvens av sin hemsituation utveckla egen psykisk ohälsa och annan problematik som kan föranleda en placering på ett HVB hem. För dessa ungdomar kan användning av fysiska ingripanden upplevas otroligt hotfullt. Utredningen beskriver att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut om fysiska ingripanden eller andra begränsningar, för att göra den bedömningen anser vi att det krävs att man har tillräckligt stor kännedom om det specifika barnet samt kunskap om hur den har påverkats av vad den varit med om.

Eftersom de fysiska ingripandena går under det dagliga omsorgsansvaret och alltså kommer att kunna tillämpas av personal på HVB-hemmen är det av största vikt att den kompetenshöjning som utredningen föreslår inte enbart syftar till ökat kunskap om barn i allmänhet utan särskilt om barn som varit utsatta för svåra händelser så som våld och övergrepp.

Likt det utredningen skriver vill vi understryka vikten av att man innan beslut om fysiskt ingripanden eller annan begränsning har;

- Övervägt ett mindre ingripande alternativ.
- Fattat beslutet med grund i barnets bästa och med hänsyn till barnets individuella förutsättningar och eventuella tidigare erfarenhet av våld.
- Övervägt om beslutet står i proportion till sitt syfte.
- Övervägt om beslutet är i linje med barnkonventionen och barnets övriga rättigheter.

För att säkerställa att dessa befogenheter enbart används i de situationer som de är avsedda för och inte som en disciplinering eller bestraffning vill vi understryka vikten av att detta noga följs och utvärderas. Vi vill även understryka att vi förstår behovet av åtgärder i situationer där den unga riskerar att skada sig själva eller andra men är oroad för hur dessa åtgärder kommer att påverka de unga och deras förtroende till både personalen och vuxenvärlden i stort.

Vi anser vidare att det inte enbart borde vara ett erbjudande om ett uppföljande samtal efter ett ingripande utan att detta ska vara obligatoriskt. Längden på samtalen kan variera och i vissa fall kanske behovet inte är lika stort. Vi kan se en risk med att många barn och unga som egentligen är i behov av att förstå och prata om vad som hände kan tacka nej till ett samtal i affekt. Ett sådant samtal kan genomföras på olika sätt men de allra flesta barn har med största sannolikhet ett behov av att prata om och förstå varför det blev som det blev.

Utredningen föreslår även en möjlighet till begränsning av elektronisk kommunikation i syfte att förebygga rymningar, kriminalitet eller exempelvis prostitution. Även i detta fall förstår vi syftet och behovet av att skydda de unga från detta. Att som ung person bli fråntagen sin mobiltelefon kan upplevas som att man fråntas möjlighet att ha kontakt med sitt nätverk och eventuellt annat stöd. Görs detta anser vi att hemmen bör kompensera för detta genom att hitta andra vägar för den unge att ha kontakt med sitt nätverk och eventuella andra stödpersoner.

Maskrosbarn

Sandra Patel Seropian.
Påverkanschef

Linn Englund
Sakkunnig

YTTRANDE
2025-10-27
S2025/01291